

३. अनुवाद

प्रास्ताविक

जगातील विविध देशांत राहणाऱ्या लोकांचे सामाजिक, सांस्कृतिक जीवन वेगवेगळे आहे. त्यांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, भौगोलिक परिस्थिती वेगळी आहे. त्या-त्या ठिकाणच्या साहित्यात तेथील लोकजीवनाचे प्रतिबिंब पडलेले असते. माणसाला परस्परांचे जीवन, संस्कृती, परंपरा आणि ज्ञानसंपदा इत्यादी जाणून घेण्याची जिज्ञासा असते. या जिज्ञासापूर्तीचे एक साधन 'साहित्याचा अभ्यास' हे असते; परंतु भाषेच्या अडसरामुळे सर्वांना ते शक्य होत नाही. अशा परिस्थितीत मार्ग असतो तो अनुवादाचा. स्रोत भाषेतील साहित्याचा लक्ष्य भाषेत अनुवाद झाला, की माहितीची, ज्ञानाची देवाणघेवाण सुलभ होते आणि साहित्य, विज्ञान, तंत्रज्ञान इत्यादी विषयांची माहिती एका भाषेतून दुसऱ्या भाषेत, जगातल्या एका भागातून दुसऱ्या भागात पोहोचते.

पूर्वी संपर्काची साधने मर्यादित होती, तसेच अनुवादाचे कामही मर्यादित स्वरूपात होत होते. आज विज्ञान-तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे जग जवळ आले आहे. तसेच ज्ञानाच्या विस्फोटाने विज्ञान-तंत्रज्ञान आणि साहित्य तसेच अन्य क्षेत्रांतील माहितीच्या देवाण-घेवाणीची गरज फार मोठ्या प्रमाणात वाढली आहे. त्यामुळे अनुवादाच्या कार्याला आता खूप महत्त्व प्राप्त झाले आहे आणि अनुवादकांना अनेक संधी उपलब्ध होत आहेत.

अनुवाद

‘अनुवाद’ या शब्दाची फोड केली तर ‘अनु’ म्हणजे ‘मागाहून’. ‘वाद’ हे ‘वद’ या धातूचे रूप आहे. अर्थात ‘मागाहून सांगितलेले’ असा अनुवाद या शब्दाचा अर्थ होतो. ज्येष्ठ भाषा अभ्यासक प्र. ना. परांजपे यांच्या मते, ‘अनुवाद म्हणजे मौखिक किंवा लिखित भाषेच्या माध्यमातून एकदा व्यक्त झालेल्या आशयाची, त्याच भाषेच्या किंवा दुसऱ्या एखाद्या भाषेच्या माध्यमातून पुन्हा केलेली मौखिक किंवा लिखित अभिव्यक्ती होय.’

अनुवाद ही जशी दोन भाषांमधील आंतरक्रिया असते तशीच ती दोन संस्कृतींमधीलही आंतरक्रिया असते. त्या भाषांपैकी ज्या भाषेतल्या मजकुराचा अनुवाद करायचा त्या भाषेला मूल भाषा अथवा स्रोत भाषा (Source Language) असे म्हणतात, तर ज्या भाषेत अनुवाद करायचा तिला लक्ष्य भाषा (Target Language) असे म्हणतात. प्रत्येक भाषेला एक परंपरा असते आणि त्या भाषेतील साहित्यात ज्ञानभांडाराचे संचित असते. त्यामुळे अनुवाद करणे म्हणजे एखाद्या साहित्यकृतीचे शब्दशः भाषांतर करणे नव्हे, तर मूल साहित्यकृतीमधील सांस्कृतिक, सामाजिक वातावरण, विचार आणि भावभावना दुसऱ्या भाषेतील वाचकांपर्यंत संक्रमित करणे होय.

अनुवादाचे क्षेत्र पूर्वी प्रामुख्याने साहित्यापुरते मर्यादित होते. त्याच्या जोडीला विज्ञान-तंत्रज्ञान आणि उद्योगविषयक साहित्याचे गरजेनुसार अनुवाद होत होते. आता अनुवादाचे क्षेत्र विस्तारत आहे. रेडिओ, दूरचित्रवाणी, चित्रपट या माध्यमांत अनुवादाच्या मोठ्या संधी उपलब्ध होत आहेत. अनेक आंतरराष्ट्रीय दूरचित्रवाणी वाहिन्या विविध प्रादेशिक भाषांमध्ये प्रसारण करू पाहात आहेत. त्यांना चांगले अनुवादक हवे असतात. बहुराष्ट्रीय कंपन्या व्यापाराच्या निमित्ताने जगभर पोहोचत आहेत. प्रसार आणि जाहिरात कार्यासाठी त्यांना स्थानिक भाषांमधील अनुवादाची गरज भासत आहे. शिक्षणक्षेत्राचा विस्तार होत आहे. जगभरात होत असलेला ज्ञानाचा विस्फोट शिक्षणाच्या माध्यम भाषांमधून पोहोचवण्यासाठी तज्ज्ञ अनुवादकांची गरज आहे. त्यामुळे अनुवादाच्या क्षेत्रांमध्ये व्यवसायाच्या अनेकानेक संधी उपलब्ध होत आहेत.

भाषा आणि समाज या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. समाजात राहणे, एकमेकांशी संपर्क साधणे या मानवी गरजा आहेत. या गरजांची पूर्तता भाषा करते. कोणतीही भाषा आपल्यासमोर दोन स्वरूपात येते. (१) मौखिक भाषा (२) लिखित भाषा.

आपल्या मनातील विचार, भावना, कल्पना आपण भाषेच्या माध्यमातून व्यक्त करत असतो. समाजात चांगले विचार, मूल्ये साहित्याच्या माध्यमातून रुजवणे भाषेचे महत्त्वाचे कार्य ठरते. भारतातील आणि जगभरातील विविध भाषांमध्ये उत्तम दर्जाची साहित्यनिर्मिती होत आहे. साहित्यातील अनुभवविश्वाची विविधता, व्यापकता जाणून घ्यायची असेल तर अनुवादाच्या मार्गाने जावे लागेल. मनुष्याने विचार करायला सुरुवात केली तेव्हापासून तो अनुवाद करतो.

भाषांतर, अनुवाद, रूपांतर, स्वैर अनुवाद या प्रक्रिया भिन्न असून यात खालीलप्रमाणे सूक्ष्म भेद आहेत.

भाषांतर

भाषांतर म्हणजे, 'एका भाषेतील आशय जसाच्या तसा दुसऱ्या भाषेत नेणे किंवा आशयाचे भाषिक स्थलांतरण करणे होय. भिन्न भाषा, भाषिक साहित्य व संस्कृती यांना जोडण्याचे, देवाणघेवाण करण्याचे भाषांतर हे साधन आहे. म्हणूनच "Translation is a bridge to join two gulf streams", असे म्हटले आहे.

ज्येष्ठ भाषाभ्यासक डॉ. कल्याण काळे यांच्या मते- 'मूळ संहितेच्या वाचनाने मिळणारे ज्ञान आणि विचार, आनंद आणि अनुभव दुसरी भाषा बोलणाऱ्याला त्याच्या भाषेत उपलब्ध करून देण्याचा प्रयत्न म्हणजे भाषांतर होय.'

अनुवाद

अनुवाद म्हणजे मूळ साहित्यकृतीच्या अंतरंगात प्रवेश करून नवनिर्मिती करणे होय. अनुवादकर्ता मूळ लेखकाचे 'स्व'त्व अबाधित राखून नवीन वैशिष्ट्यपूर्ण निर्मिती करत असतो.

रूपांतर

एखाद्या वाङ्मयप्रकारातील कलाकृती दुसऱ्या वेगळ्या वाङ्मयप्रकारात नेणे म्हणजे रूपांतरण होय. 'पुनराभिव्यक्ती' हे रूपांतराचे वैशिष्ट्य आहे. उदा., एखाद्या कादंबरीचे 'नाटक' या साहित्यप्रकारात रूपांतर होते. यामध्ये साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपानुसार आशय, शैली आणि रूपात बदल होत असतो.

स्वैर अनुवाद

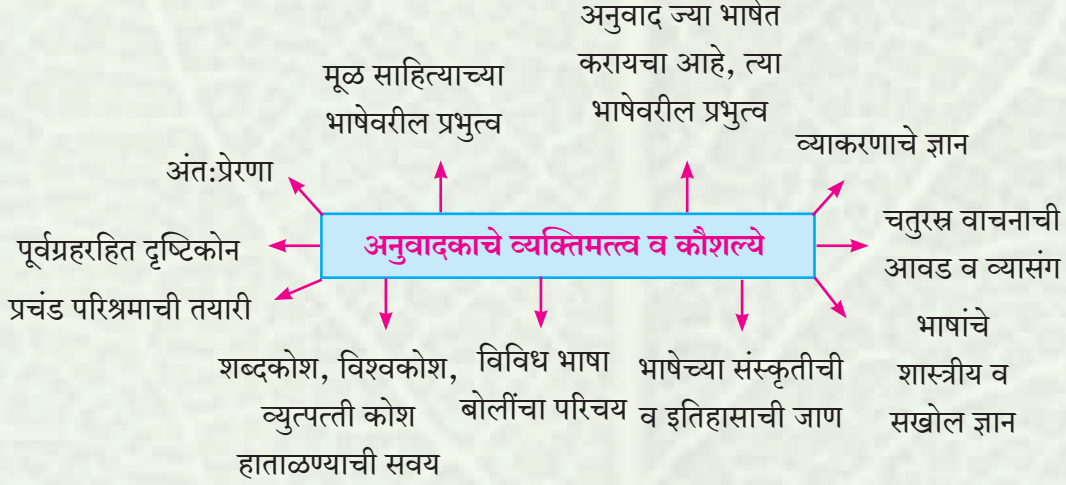
स्वैर अनुवादात मूळ साहित्यकृतीमधील भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक वातावरण अनुवादित साहित्यकृतीत बदलले जाते. लक्ष्य भाषेतील भौगोलिक, सामाजिक वातावरण विचारात घेऊन स्वैर अनुवादात आवश्यक ते बदल केले जातात.

अनुवादाच्या भिन्न रूपांतील फरक

स्वरूप			
भाषांतर	अनुवाद	रूपांतर	स्वैर अनुवाद
मूळ मजकुरातील शब्दन्-शब्द, वाक्यरचना, शैली भाषांतरात जशीच्या तशी टिकवण्याचा प्रयत्न केला जातो.	शब्द, संरचना, शैली यापेक्षा एकूण आशयावर भर देऊन केलेले भाषांतर म्हणजे अनुवाद.	मूळ कलाकृतीचे केवळ बीज घेऊन पूर्णतः नवीनच कलाकृती रचणे म्हणजे रूपांतर.	मूळ कथावस्तूला धक्का न लावता स्वातंत्र्य घेऊन स्वैर अनुवाद केला जातो.
वैशिष्ट्ये			
नेमकेपणा, काटेकोरपणा, तंतोतंतपणा, यथार्थता ही वैशिष्ट्ये असतात.	एकप्रकारे मुक्त भाषांतरच असते. आवश्यक तिथे संक्षेप किंवा विस्तारही केलेला असतो.	एकप्रकारे मुक्त अनुवाद म्हणावा लागेल. मुळातील सांस्कृतिक वातावरण, शैली यांत आमूलाग्र बदल केलेला असतो.	या प्रकारच्या अनुवादात प्रत्येक गोष्टीचा अनुवाद करण्याऐवजी मूळ संकल्पना विचारात घेऊन आणि अनुवादाचे स्वातंत्र्य घेऊन कलाकृती निर्माण करणे अपेक्षित असते.
अनुवादकाची शैली			
भाषांतरकार आपल्या लेखनशैलीत मूळ मजकुराशी जास्तीत जास्त प्रामाणिक राहण्याचा प्रयत्न करतो.	अनुवादात अनुवादकाच्या शैलीची छाप दिसून येते. कारण अनुवादकाने शैलीचे स्वातंत्र्य घेतलेले असते.	रूपांतर हे एकप्रकारे पुनःसर्जनच असते. रूपांतरकाराच्या शैलीला अनुवादकाच्या शैलीपेक्षा अधिक स्वातंत्र्य असते.	वाचकांच्या संवेदनशीलतेला रुचेल, पचेल असा बदल करण्याची शैली अनुवादक वापरतो.
उदाहरणे			
विविध सामाजिक शास्त्रे आणि विज्ञान, तंत्रज्ञान यासंबंधीची भाषांतरे.	डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या 'Wings of Fire' या आत्मचरित्राचा मराठीत 'अग्निपंख' या नावाने माधुरी शानभाग यांनी केलेला अनुवाद.	'पुल'चे 'ती फुलराणी' हे नाटक जॉर्ज बर्नार्ड शाँ यांच्या 'पिग्मेलियन' या इंग्रजी नाट्याचा भावानुवाद किंवा अनुसर्जन.	गुरुदेव रवींद्रनाथ टागोर यांच्या मूळ बंगाली कवितेचा श्यामला कुलकर्णी यांनी केलेला 'जाता अस्ताला' हा स्वैर अनुवाद आहे.

अनुवादकाचा व्यासंग

अनुवादक, भाषांतरकार आणि रूपांतरकार यांना सर्वसाधारणपणे 'अनुवादक' याच नावाने संबोधले जाते. अनुवादकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचे काही पैलू आणि अनुवादासाठी आवश्यक कौशल्ये खालील आकृतीवरून स्पष्ट होतात.

अनुवादक हा दोन संस्कृतींना जोडणाऱ्या सेतूचे काम करतो. अनुवादकाचा अनुवाद केवळ तांत्रिक रूपांतर नसून ती मूळ कलाकृतीशी समांतर अशी सर्जनशील कलाकृती असते. म्हणूनच अनुवाद करणे हे कौशल्याचे मानले जाते व हेच कौशल्य अनुवादकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा भाग बनते. मूळ साहित्याचा समर्थ ताकदीने केलेला अनुवाद हा अधिकाधिक रसिक-वाचकांपर्यंत पोहोचून अपेक्षित परिणाम साधतो. या दृष्टिकोनातून अनुवादकाची भूमिका महत्त्वाची ठरते.

उत्कृष्टता आणि गरज हे निकष लावूनच अनुवादासाठी साहित्याची निवड करावी लागते. अनुवादासाठी निवडलेली कलाकृती जेवढी लोकप्रिय, उत्कृष्ट तेवढी अनुवादकाची जबाबदारी वाढते. अनेक संदर्भाधिष्ठित शब्दांचा अनुवाद करताना बरेचदा पर्यायी शब्दांचा वापर करावा लागतो. यासाठी अनुवादकाचे संदर्भविश्व समृद्ध असावे लागते. अनुवादकाला केवळ प्रमाणभाषेचे ज्ञान असून चालत नाही, तर त्याला बोलीभाषांचे ज्ञानही असावे लागते.

एकाच शब्दासाठी परभाषेत असलेले अनेक शब्द, त्यांचे विशिष्ट संदर्भातील विशिष्ट अर्थ व अर्थच्छटा यांची समज अनुवाद लेखनात महत्त्वाची ठरते. शब्दामागील असलेला भाव समजून केलेला अनुवाद रसिक-वाचकांच्या हृदयापर्यंत पोहोचतो. यासाठी विविध साहित्यप्रकारांची वैशिष्ट्ये समजून घ्यावी लागतात. अनुवादात भाषिक संदर्भ व सांस्कृतिक संदर्भ महत्त्वाचे ठरतात. मराठी भाषेतील 'पदर', 'उष्टा' इत्यादी शब्दांना इतर भाषांत चपखल पर्यायी शब्द मिळतातच असे नाही. अशावेळी अनुवादकाच्या लेखनकौशल्याचा कस लागतो.

ज्या साहित्यकृतीचा अनुवाद करायचा आहे त्याचे प्रथम बारकाईने वाचन करावे आणि योग्य संदर्भ शोधून अनुवादाची पूर्वतयारी करावी. अनुवादात सहजता, स्वाभाविकता असावी.

अनुवाद करताना पाळावची पथ्ये

- (१) कलाकृतीची निवड करताना कलाकृती उत्कृष्ट व उपयुक्त असावी.
- (२) मूळ कलाकृतीशी प्रामाणिक राहून अनुवाद करावा.

- (३) अनुवाद करताना वर्णन, विवेचन इत्यादींमध्ये स्पष्टता असणे आवश्यक आहे. तसेच अचूकताही महत्त्वाची आहे. अनुवाद विश्वासार्ह असावा.
- (४) पूर्वग्रहदूषित दृष्टिकोन न ठेवता कलाकृतीला न्याय देणे अपेक्षित आहे.
- (५) स्वतःच्या विचारांचे, मूल्यव्यवस्थेचे रोपण कलाकृतीवर करू नये.
- (६) अनुवाद करताना स्रोत भाषा व लक्ष्य भाषा यांच्या व्याकरणाची उत्तम समज असावी.
- (७) अनुवाद वाचकांना समृद्ध करणारा असावा.
- (८) मूळ कलाकृतीतील स्थळे, वृत्तपत्रे, मासिके, पुस्तके इत्यादींच्या मूळ नावांचा अनुवाद करू नये.
- (९) कलाकृतीचे स्वरूप आणि अनुवादकाची गरज लक्षात घेऊन अनुवाद-स्वर असावा की शब्दशः हे ठरवले जावे.

अनुवादात भाषेचे महत्त्व

दैनंदिन जीवनव्यवहारात आपण प्रमाणभाषेपेक्षा बोलीचाच वापर अधिक प्रमाणात करतो. प्रमाणभाषेचा वापर शिक्षण, ग्रंथलेखन, शासनव्यवहार यांसाठी होत असतो. प्रमाणभाषा औपचारिक तर बोलीभाषा अनौपचारिक असते. प्रमाणभाषा तांत्रिकतेकडे झुकणारी असते, तर बोलीभाषेला त्या त्या प्रदेशाच्या मातीचा गंध असतो.

प्रमाणभाषा आणि बोलीभाषा यांच्या वापरातील अनुवादकाची भूमिका खूप महत्त्वाची आहे. कलाकृतीचा बाज सांभाळून अनुवादकाने आपली भूमिका मांडावी. ग्रामीण कादंबरीचा अनुवाद करताना प्रमाणभाषेचा अदृष्टास करू नये. अनुवादकाला कालखंडाचे, सांस्कृतिक संदर्भाचे ज्ञान असावे. भिन्न भिन्न बोलींचा तत्कालीन सांस्कृतिक संदर्भाचा अनुवादकाने अभ्यास करणे गरजेचे ठरते. थोडक्यात अनुवादकाने कलाकृतीच्या प्रत्येक पैलूचा विचार करावा.

मुद्रित साहित्याच्या अनुवादाची कार्यक्षेत्रे

वृत्तपत्रे, अन्य प्रसारमाध्यमे, न्यायालये, इतर सरकारी संस्था इत्यादी ठिकाणी अनुवादकाची गरज असते. भाषांतर-रूपांतर आणि अनुवादाच्या कामासंदर्भात आंतरजालाच्या माध्यमातून निविदा मागवल्या जातात. ऑनलाईन कामे व ऑनलाईन मानधन असे काहीसे स्वरूप या क्षेत्रातील कामासंदर्भात पुढे येत आहे. रेडिओ, दूरदर्शन, चित्रपट इत्यादी प्रसारमाध्यमांत अनुवादाच्या संधी उपलब्ध होत आहेत. अनेक बहुराष्ट्रीय कंपन्या विस्तारासाठी आपले जाळे जगभरातील विविध देशांत पसरवत आहेत. विपणनासाठी, जाहिरातींसाठी अनुवादकाची गरज असते. अनेक दर्जेदार साहित्याचे अनुवाद विविध भाषांत करण्याची संधी उपलब्ध आहे.

- (१) **शिक्षण क्षेत्र**— शिक्षण क्षेत्रामध्ये अनुवादाला विशेष महत्त्व प्राप्त झालेले आहे. उदा., कला, वाणिज्य, विज्ञान, तंत्रज्ञान, वैद्यक, अभियांत्रिकी, कायदा, गृहविज्ञान इत्यादी.
- (२) **वैद्यकीय क्षेत्र**— औषधासोबत असणारे माहितीपत्रक रुग्णांच्या सोईसाठी त्यांच्या भाषेत उपलब्ध करून देणे.
- (३) **कायद्याचे क्षेत्र**— सामान्य माणसांपर्यंत कायद्याचे ज्ञान पोहोचवून समाजाला विधायक दिशा देण्याचे काम करण्यासाठी अनुवादकाची भूमिका महत्त्वाची ठरते. उदा., सातबाराचा उतारा, स्त्रीविषयक कायदे, कायद्यात होणारे नवीन बदल इत्यादी.

- (४) **पर्यटन सेवा**– देशी, विदेशी पर्यटकांना पर्यटनस्थळांची माहिती व महती समजण्यासाठी अनुवादकाची गरज भासते. तसेच अतिथिगृहे, स्वागतकक्षातील जनसंपर्कासाठी अनुवादक दुवा म्हणून काम करतो.
- (५) **प्रसारमाध्यमे**– समाजसंपर्काची महत्त्वाची साधने म्हणून नियतकालिके, रेडिओ, दूरदर्शन, चित्रपट ह्यांच्याकडे बघितले जाते. प्रसारमाध्यमांचा सद्यःस्थितीतील वाढता प्रसार बघता यासंदर्भात अनुवादाच्या क्षेत्रात मोठी संधी उपलब्ध आहे.
- (६) **अन्य क्षेत्रे**– त्याचबरोबर जाहिरात क्षेत्र, प्रशासन, उद्योग, व्यापार, सांस्कृतिक क्षेत्र, क्रीडा तसेच आकाशवाणी, दूरदर्शन, चित्रपट, बँक आणि दैनंदिन व्यवहार इत्यादींमध्ये अनुवादाची नितांत गरज निर्माण झालेली दिसून येते.

मौखिक अनुवादाची कार्यक्षेत्रे

‘एका भाषेतील प्रतिपादनाचे दुसऱ्या भाषेत सलग व यथार्थ असे मौखिक रूपांतर’, म्हणजे ‘मौखिक अनुवाद’ होय.

- (अ) **दुभाषक**– व्यवसाय क्षेत्रात ‘दुभाषक’ म्हणून मोठ्या संधी आहेत. उदा., शासकीय स्तरावर परदेशी भेटीत चर्चेच्या वेळी दुभाषकांची गरज असते. एखादी आंतरदेशीय सामाईक योजना राबवताना दुभाषक महत्त्वाचा दुवा ठरतो. राष्ट्राध्यक्ष, पंतप्रधान, मंत्री यांची भाषणे सर्व दृष्टीने काळजीपूर्वक सादर होण्यासाठी अनुवादकाची गरज भासते.
- (आ) **जनसंपर्क**– उदा., विमानतळ, विमाने, रेल्वे स्टेशन, हॉटेल्स, अतिथिगृहे, स्वागतकक्ष, दूरध्वनी, संदेशवहन, प्रवासी आवक-जावक, इत्यादी स्थाने.
- (इ) **पर्यटन सेवा**– विशेषतः परदेशी पर्यटकांसाठी प्रवास, आगत-स्वागत, निवास, भोजन, प्रबोधन, मनोरंजन इत्यादी खास व वाढीव सेवा, सुविधा.
- (ई) **समूह दूरभाष (Conference Call)**– दोन पद्धती (१) परदेशी व परभाषी सहकाऱ्यांशी होऊ घातलेला मौखिक व्यवहार अनुवादकाने समजून घेणे व त्याने दूरध्वनीद्वारे संपर्क साधणे. (२) यजमान (Host), परदेशी सहकारी (Guest) व अनुवादक यांच्यात समूह दूरभाष (Conference Call) योजणे.
- (उ) **संगणकामार्फत भाषांतर व अनुवाद सेवा**– अतिशीघ्र गतीचे भाषिक व्यवहार संगणकामार्फत साधता येतात. आंतरजाल हे या दृष्टीने उपयुक्त ठरते.
- (ऊ) **विशेष नैपुण्ययुक्त अनुवाद सेवा**– परदेशी भांडवल, तंत्रज्ञान, तंत्रज्ञ, सल्लागार यांच्या साहाय्याने व सहभागाने देशात खाजगी व सरकारी क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात औद्योगिक, व्यापारी, सांस्कृतिक इत्यादी प्रकल्प राबवले जातात. त्यामधील चर्चांमध्ये दुभाषकांची गरज असते.
- (ए) **समूह संबोधन अनुवाद (Conference Interpretation)**– या प्रकारच्या सेवेचे प्रयोजन/हेतू-चर्चासत्रे, अभ्याससत्रे, प्रशिक्षणसत्रे, व्यावसायिक विशेषज्ञांचे मेळावे, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय परिषदा इत्यादी प्रसंगी असते. बुद्धिजीवी, विशेषज्ञ, बहुश्रुत, राजकारणपटू यांसाठी जास्त प्रमाणात असते म्हणून हे कठीण काम विशेष आव्हानात्मक समजून तज्ज्ञ अनुवादकाने करावे.
- (ऐ) **Google Translator**– या माध्यमातून अनुवाद क्रिया सोपी झाली आहे; परंतु त्यातील अचूकतेची खात्री देता येत नाही.

भावी काळात अनुवाद-लेखन क्षेत्रात रोजगाराच्या अनेक संधी उपलब्ध होणार आहेत. कनिष्ठ महाविद्यालयीन स्तरावर या घटकाचे महत्त्व लक्षात घेऊन भाषिक विकासाच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांनी हा घटक अभ्यासावा. भाषांच्या अभ्यासाची आवड आणि साहित्य निर्मितीकडे विशेषतः अनुवादाकडे कल असलेल्या विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रात खूप संधी आहेत.

(१) फरक स्पष्ट करा. (प्रत्येक प्रकाराचे एक उदाहरण अपेक्षित)

- (अ) अनुवाद-भाषांतर
- (आ) रूपांतर-स्वैर अनुवाद

(२) अनुवादाची कार्यक्षेत्रे स्पष्ट करा.

(३) अनुवाद क्षेत्रातील व्यवसायाच्या संधी तुमच्या शब्दांत नमूद करा.

(४) 'अनुवाद करणे ही सर्जनशील कृती आहे', हे विधान स्पष्ट करा.

(५) अनुवाद करताना पाळायची पथ्ये तुमच्या शब्दांत लिहा.

(६) 'अनुवादामुळे सांस्कृतिक संचित विस्तारते', याबाबत तुमचे मत स्पष्ट करा.

(७) बोलीभाषा आणि प्रमाणभाषा याबाबतची अनुवादकाची भूमिका स्पष्ट करा.

(८) (अ) खालील परिच्छेदाचा हिंदी व इंग्रजी भाषेमध्ये अनुवाद करा.

मोहन आज सकाळी लवकर जागा झाला. त्याने दात घासले, तोंड, हात-पाय धुतले आणि तो अभ्यासाला बसला. आज तो खेळायला गेला नाही. मोहनने दहा वाजता भोजन केले. लेखनसाहित्य घेतले आणि तो परीक्षेसाठी शाळेत निघून गेला.

(आ) खालील वाक्यांचा मराठी व इंग्रजीत अनुवाद करा.

- (१) किसी नदी में एक भेड़िया ऊपर की तरफ पानी पी रहा था ।
- (२) मेरे मित्र की चिट्ठी कई दिनों बाद आयी ।
- (३) राम के पिता मोहन यहाँ आएँ है ।

प्रकल्प.

- (१) मराठीमधून हिंदी भाषेत अथवा इंग्रजी भाषेत अनुवादित झालेल्या दहा साहित्यकृतींची माहिती मिळवा आणि त्याबाबत एक टिपण तयार करा.
- (२) हिंदी आणि इंग्रजीतून मराठी भाषेत अनुवादित झालेल्या प्रत्येकी दहा साहित्यकृतींची माहिती मिळवा आणि त्याबाबत एक टिपण तयार करा.

